

שיעור שנמסר על ידי מו"ץ הרב משה בהגרי"ק בראנדסדארפער שליט"א
בענין גירור הלכה בהזדמנות בזמן מגיפת הקורונה

גדר פקוח נפש אפילו אחד מאלף

גדר פיקוח נפש מן התורה הוא אפילו אחד מאלף ואינו קשור לאחוזי סטטיסטיקה, וכמבואר בסי' ש"ל (סק"א) דאין יולדת מתה אפילו אחת מאלף ואעפ"כ דוחה שבת. וכן הותר מציצה בשבת בסי' שלי"א ס"א אפילו שכהיום אין רואים סכנה מטעם דאחד מיני אלף יכול למות. ואמרינן בגמרא חולין י. דחמירא סכנתא מאיסורא ולא אזלינן בתר רוב, וכמבואר בסי' שכ"ט ס"ב מהא דיומא פד: , וכן בסימן שכ"ח בההיא אימהתא דשמואל דהותר לחלל שבת על פעם אחת דפקעא עינא, וכמו שכתבו התוס' ביומא פה., וכן אין אנו סומכים בזה על השערת הרופאים שעלולים לתלות המיתה בדברים אחרים, אלא כל שהוכח שמחולי זה נגרם מיתה חיישינן לכך, ולכן בתעניות אנו מקילים בנשים שלנו, ואין סומכים על הרופאים האומרים שההפלות היה נעשה בלאו הכי. – על כן לומר שהמחלה גורמת רק לתשישים וחולים הוא היפך דעת תורה, דאפילו על מרוצץ ומי שנפלה עליו מפולת מחללים שבת כמבואר בביה"ל בסי' ש"ל.

חשש שיבוא מצב של פיקוח נפש

דבר שבמצב הנוכחי אין פקוח נפש, אבל אפשר דעלול להיות פקו"נ, יל"ע בזה: עיי' בשבט הלוי ח"ו סי' כ"ו שביאר טעם ההיתר שיהא מכשילן לעתיד לבוא משום שהוא ספק רחוק של פקו"נ [וכן דעת הרבה אחרונים, וכ"כ מו"ח שליט"א, דלא כמנחת שלמה ח"א סי' חי' שלא הקיל רק באיסורי דרבנן מטעם דהם אמרו והם אמרו]. ועיי' הלכה ורפואה ח"ה עמו' קל"א בשם הגררפ"ש ז"ל שלא רצה להתיר אמבולנס לחזור בגלל ההצלה העתידה לבוא מספק, כשם שלא הותר ניתוחי מתים על צד הספק לעשות חקירות רפואיות עיי' פ"ת סי' שס"ג סק"ה. אבל באג"מ ח"ד סי' פ' וכן החזו"א סי' רח סק"ז הקיל בזה כיון שמצויים חולים ועליו מוטל התפקיד, משא"כ שם אין זה נכנס אפילו בגדר ספק שמא יצא מזה חקירות עיי"ש בפ"ת בשם החת"ס.

ובסי' שט"ז משנ"ב סקמ"ו וסקמ"ח מבואר דמקילין להרמב"ם רק בנחש שרץ אחריו, אבל אם לא רץ אין מתירין בגלל שעלול לרוץ, וכן פרעוש שעלול ליפול למאכל לא הקילו מטעם שמא יפול המאכל, דכעת אינו במצב סכנה ואין חשש. – ונראה הכלל בזה דבמקום שכבר קיים חשש אפילו צד רחוק חשוב פקו"נ, אבל דבר שאין עדיין ריעותא רק יתכן שעלול להסתבך אינו עדיין במצב של פקו"נ, אכן אם יש ריעותא שהריעותא הזו עלול להביא הסתבכויות, הרי הריעותא עצמה נחשב כצד ספק והוא כמו ס"ס בגלל הריעותא הזו, ומקילין שבת בס"ס כשיש צד גמור כמבואר בסי' שכ"ט ס"ג. וגם נהג אמבולנס שעליו מוטל ההצלות שבעיר והוא דבר המצוי חשוב כיש כבר ריעותא. ועיי' שולחן שלמה לענין חיסון על אבעבועות דבדבר שאנשים רגילים להמתין עם זה אינו חשוב כפקו"נ, ולכן כתב שאם אין חוששים עכשיו לעשות חיסון אבעבועות אינו כפקו"נ, ולא חיישינן שמא יקרה בדיוק כעת, אבל אם לא יהיה אפשרות לחסן אותו כמה שנים אם לא יעשנו עכשיו הרי זה כבר עכשיו ריעותא. והכי נמי על מי שמוטל עליו ההצלה והיה עושה כן גם בימות החול נחשב כן כלפי עצמו כריעותא.

בנדו"ד נגיף הקורונה יש ריעותא גמור של וירוס הנדבק מגוף אל גוף בקלות, שביכלתו להמית אחד מאלף, ולעשות חולי כמכה של חלל בריאות, ואפילו לו יצוייר רק לתשושים הוי פקו"נ גמור, וחשוב כנחש שרץ, וכשם שהותר תחילתו משום סופו שלא יהא מכשילן לעתיד לבוא על צד הרחוק. ויש לדמות להא דסימן שכ"ט ס"ז ומשנ"ב סקט"ז שהותר לחלל שבת בזמן הזה כשבאים על עסקי ממון מטעם שמא יעמוד אפילו אחד כנגדם ויהרגם, כל שכן בזה שקיים נגיף שעלול להרוג אחד, וצריך למנוע כל הפעילויות שלא יהרוג.

ועיי' בשו"ת מהרי"ל דסקין קונטרס אחרון ה' מ' שכתב לדון אם מותר לחלל שבת לפדות שבוי מבית האסורים שהרי כתבו התוס' בסנהדרין דף כ"ו שהתירו לחרוש בשביעית כי ישנם עניים שאין להם לשלם ארנונה למלך וימותו בתפיסה, הרי שלהיות בבית אסורים הוא דבר שיש בו חשש

סכנה. והשיב דברי התוס' נאמרו ברבים שביניהם עלול להיות שאחד מהם ימות בתפיסה ולכן מתירים לכולם לחרוש בשמיטה, משא"כ יחיד התפוס מי יימר שיתכן עיי"ש.

אם יש לכל אחד דין פירש

מאיך יש לעיין דמבואר בסי' שכ"ט ס"ב שאם נתפזר הקביעות הולכים אחר הרוב, ואם רובם עכו"ם ונפל עליו הגל אין מחללין שבת. וא"כ הי"ל דאם יש ספק על אדם שמא הוא מאלו המנשאים הנגיף או לא, והוא אינו קבוע עם מישהו שכבר התחזק עם אחד הנגוע בנגיף, דינו כפירש דאזלין בתר רוב ואמרינן שהוא אינו נושא הנגיף ואינו צריך להיזהר מדין פקו"נ.

אכן זה אינו, לא מיבעיא אם בודאי נגע בחולה קורונה ואינו יודע אם נדבק דבודאי הוא ספק בקביעות ולא בפירש, דאין דיון הספק על האדם אם הוא מרוב סוגי אנשים שאינם נדבקים וכדו' אלא הספק הוא באופן פרטני אם על ידי נגיעתו נדבק והיורס נטפל בו או לא, דאין כאן כליות אנשים שנדון אם הוא מרוב מהם (כמו שאי אפשר לדון אם היום ירד גשם מכיון שרוב ימים אין יורד גשם, ולראיה ע"י כתובות ט. בסוגיא דפתח פתוח מצאתי דגם אם היא ארוסה יום אחד אין תולין שנבעלה ברוב ימים שלא היתה ארוסה, דהספק הוא על פעולה אחת שיתכן שנעשה ביום זה כמו בשאר הימים, ואכמ"ל). אלא אפילו בסתם אדם אצל כל אחד הוא ספק שמא נגע במישהו נושא הנגיף, ויש בעולם אלו שכבר התחזקו בזה, ואצל כל אחד קיים ספק אם נגע במי שנגע בחולה, והוא ספק שאי אפשר לברר כמעט, וא"כ הספק הוא בקביעות במי נגע, כמו בספק שאינו ידוע היכן קנה הבשר.

ושמעתי פעם שבחוש אנו רואים החילוק בין קבוע לפירש בזה, דאין אדם מפחד לנסוע באוטו אף שאפשר שיקרה תאונה ח"ו, דעל הרוב אין תאונות. ואילו כששומעים אזעקה על טיל שנופל כולם מפחדים, שהספק הוא על הקביעות להיכן יפול, כמו בזורק אבן לגו. ואף שאם ניקח אחו"ז סטטיסטיקה יש בתאונות הרבה יותר מטילים, מ"מ המציאות הוא שבקבוע חוששים יותר, והקב"ה ברא עולמו לפי התורה.

חובת ההצלה לעצמו ולאחרים

חובת הצלת חיים והזהירות מסכנה נלמד מ: א. ונשמרתם מאוד לנפשותיכם, שהוא הזהירות לכל אחד על קיום גופו ונפשו. וע"י משך חכמה דברים לד, ח. דהלימוד הוא דכל אחד חייב להציל עצמו ואסור להסתכן עבור חברו, וכן למד כן ממה שנאמר כי מתו כל המבקשים את נפשך. ב. לא תעמוד על דם ריעך, שהוא החיוב להציל חיי חברו כמבואר בסנהדרין עג, מנין לרואה את חברו טובע בנהר כו', וכ"פ הרמב"ם פ"א הי"ד מהל' רוצח, וע"י בחי' הר"ן שם דהחידוש הוא אפילו על מצב ספק הצלה, משא"כ דין רודף הוא רק בודאי. וע"י שדי חמד מערכת ל' אות קמד, שכתב דחייב להכניס עצמו בספק על חיי חברו ודאות, ובמשנ"ב סי' שכט סק"י"ט כתב דעל ספקו של חברו אינו חייב, ובשועה"ר אה"ע סי' פ סעיף י"א הביא ב' שיטות בזה. ג. עוד נלמד כן מוחי אחיך עמד, שחייב להחיות את חברו בפרנסה וכל שכן בנפשו, ועיין חו"מ סי' תכ"ה בזה, דמומר להכניס אינו בכלל זה (ולתאבון הוא מחלוקת הפוס', והגר"א שם החמיר בזה).

וע"י באחיעזר ח"ג סי' ט"ז שדן באשה שרוצה להפסיק להניק כדי להינשא, וכתב עפ"י המבואר בשו"ע סי' פ' דעת הרמב"ם דמותר לאשה לאכול מיני מאכלים רעים שעלול להפסיק לה חלבה ולגרום מיתת הולד, דהאוכלת דברים הרעים אינם גורמים סכנה להולד בעצמותו אלא דעיי"ז תפסק ותיעכב חלבה ולא יהי' להולד מה להניק, דמה"ט י"ל דכיון דלדברי הרופא מניעת הנשואין תוכל לגרום לה חולי קשה של מחלת העצבים, מן הדין שתהיה מותרת להנשא מניקה בתוך כ"ד חודש כמו דמותרת לאכול מאכלים הרעים. שאינו רשאי להכניס א"ע בחשש סכנה להציל את חברו מחשש סכנה.

להכניס עצמו בסכנה טבעית

יל"ע למה אין איסור להכניס עצמו למצב של לידה, מכיון שהלידה הוא פקו"נ. גם איך נוסעים לים הלא הוא סכנה ומברכים הגומל. ע"י חו"מ סי' תכ"ז דאסור להכניס עצמו לסכנה ומכין מכת מרדות, ומטעם זה אסור להקדים לידה. אבל ע"י יבמות יב: דלר"מ שלש נשים משמשות במוך,

וחכמים אומרים דמשמשת כדרכה ומן השמים ירחמו. וצ"ע מה טעם דרבנן, וגם לר"מ למה לא חשש לכל לידה. – עיי' נוב"י מהדו"ת יו"ד סי' י' שהביא הפסוק 'ואליו הוא נושא את נפשו' דמותר להכניס עצמו לצורך פרנסה לחשש רחוק של סכנה, וא"כ י"ל דה"ה בים. ובחזו"א הל' אישות סי' ל"ז כתב דבדבר טבעו של עולם אמרינן שומר פתאים ה', ונחלקו ר"מ ורבנן אי חשוב טבעו של עולם. ועכ"פ לידה לכו"ע חשוב טבעו של עולם, דלשבת יצרה בראה.

ונראה עוד דבדבר שכבר נכנס בטבעו של עולם מצד הרגילות אמרינן גם כן שומר פתאים ה', וכהא דאמרינן בשבת קכט: וביבמות שם והשתא דדשו בה רבים שומר פתאים ה', ומובא בפ"ת סי' פ"ז. וכעין זה אמרינן בשבת קכא: שלימתינהו לכולהו, והיינו דאי אפשר להיזהר ונעשה כך טבעו של עולם אין חשש שמכניס עצמו לספק סכנה. – וזהו דוקא בדבר שנעשה כבר טבעו של עולם, אבל כל זמן שאינו כן חייב להיזהר, ובמצב שלנו שרוצים למנוע התפשטות הנגיף ע"י שנעצור הרבה דברים רגילים יש מקום לומר שאין חובה כל כך מצד זה, ואפשר לסמוך ולומר שומר פתאים ה', אבל זהו רק באדם לעצמו אבל כדי שלא יהא חב לאחרני לא מצינו שאפשר להקל מטעם זה. וי"ל עוד דכל זה הוא רק בדבר סגולי ואינה ריעותא גמורה, וכל שכן במי שיודע שנגע בחולה בנגיף שאין לסמוך על זה במקום חשש סכנה.

בטחון במקום חולי

עיי' במו"ק סי' שכ"ח אם אפשר לסמוך על בטחון למנוע מיני רפואות, דבסכנה מוחשית וודאות, כופין לחולה לעשות מיני רפואות. ורק ברפואות שהוא על דרך הדמיון ואין סכנה ברורה אפשר לסמוך על זה.

תורה ומצוות כשמירה

בסוטה כא. איתא דתורה מגנא ומצלא גם בעידנא דלא עסיק בה, ומצוות רק בעידנא דעסיק בה. וזהו רק במקום דלא שכיח הזיקא עיי' פסחים ח: דשלוחי מצוה אינם ניזוקים אבל היכא דשכיח הזיקא שאני. ועיי' עירובין כא. עובדא דר"ע בבית האסורים, ובתפארי" ברכות פ"א מ"ג דרק היכא דליכא ודאי סכנה ולא שכיח הזיקא, מצוה בעידנא דעסיק בה אגוני מגני. ומובא בפ"ת יו"ד סי' קנ"ז סק"ג, וכ"ה במג"א סי' קד סק"א. – אמנם בקובץ שיעורים בכתובות עז: הוכיח מעובדא דריב"ל דתורה מגנא ומצלי גם במקום דשכיח הזיקא, אבל אינו פוסק שם להלכה רק מסביר שיטת ריב"ל, ובגמרא שם מבואר להרבה אמוראים שנוהרו מאוד בזה, ומשמעות הגמרא דריב"ל כוחו יפה בזה, וכבר אמרו הרבה עשו כר"ש וכו'.

עיי' במשך חכמה סוף פ"ר תרומה דתורה דרבים אין לבטל גם במקום דשכיח הזיקא, וכן בדרשות חת"ס פ"ר עקב שלא ביטל ישיבתו בזמן מגפה. ואין כ"כ ראייה משם לנדון דידן, דשם לא דיברו מהתדבקות מאדם לאדם רק ממצב מלחמה ולדעתם היה המגפה מאויר מזוהם, ולא היה חשש שדוקא על ידי התדבקות מאדם לאדם בקירוב מקום יתרבה המחלה, ולאידך גיסא מצינו באגרות רעק"א שתיקן תקנות לענין תפלה בציבור מכיון שידע שזה גורם התפשטות המחלה.

וכמובן שמחובת ההשתדלות הוא גם לומר קטורת, צדקה, כל הדברים שמבואר שמציל ממיתה ומונע מגפה, לפחות כמו שנוהרים מההנחיות של הרופאים כדי לעצור המגפה. ומן השמים ירחמו עלינו.